

W tym numerze:

Czy Kazachstan czeka arabska „wiosna ludów”?

Od redakcji

Miął zaledwie nieco ponad miesiąc od nieoczekiwanego i śmiałego zamachu terrorystycznego w mieście Taraz (12.11.2011, Południowy Kazachstan), kiedy świat obiegła nowa sensacyjna wiadomość dotycząca – jak dotychczas – oazy spokoju w Azji Środkowej: 16.12.2011, w Dzień Niepodległości Kazachstanu specjalne jednostki wojskowe brutalnie stłumiły protesty niezbrojonych strajkujących naftowców oraz cywilów w mieście Żanaozen w Zachodnim Kazachstanie.

Społeczność międzynarodowa natychmiast zareagowała na te wydarzenia:

- 1) Następnego dnia, 17 grudnia, Komisja Praw Człowieka ONZ wyraziła swoje zaniepokojenie z powodu śmierci 10 osób w wyniku zamieszek w kazachstańskim mieście Żanaozen.
- 2) Wysoki Przedstawiciel UE ds. Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, Catherine Ashton, w swoim wystąpieniu wyraziła nadzieję, że "władze Republiki Kazachstanu niezwłocznie przeprowadzą dochodzenie w sprawie tych wydarzeń oraz, że poprzez dialog społeczny uda się znaleźć pokojowe rozwiązanie problemów strajkujących naftowców".
- 3) 19 grudnia USA także zareagowały zdecydowanym wezwaniem skierowanym do rządu Kazachstanu "do natychmiastowego i pełnego przywrócenia wszystkich środków komunikacji w całym kraju" oraz "do przeprowadzenia gruntownego i przejrzystego dochodzenia w sprawie przyczyn, które doprowadziły do użycia przemocy. Wszyscy, którzy dopuścili się zbrodni muszą zostać ukarani zgodnie z międzynarodowymi standardami" - powiedział Victoria Nuland, rzecznik Departamentu Stanu USA.
- 4) 21 grudnia, 47 europosłów napisało list otwarty do prezydenta Kazachstanu, w którym wyraziło swoje potępienie dla organów ścigania w Żanaozen, zaś międzynarodowa agencja ratingowa Standard & Poor poinformowała, że zweryfikuje uprzednio zatwierdzony rating kredytowy BBB+, jeśli sytuacja nadal będzie się pogarszać.

Ponadto, wydarzenia w Żanaozen przywróciły pamięć o początku wydarzeń rewolucyjnych w Afryce Północnej i na Bliskim Wschodzie pod koniec 2010 roku - na początku 2011 roku, co doprowadziło do ponownego wszczęcia debaty na temat prawdopodobieństwa wystąpienia scenariusza arabskiej Wiosny Ludów w Kazachstanie.

W tym biuletynie proponujemy razem przyjrzeć się obecnej sytuacji w Kazachstanie, porównać ją z sytuacją, która wystąpiła na krótko przed wydarzeniami "arabskiej Wiosny Ludów" w innych krajach i odpowiedzieć na pytanie: "Czy Kazachstan czeka arabska Wiosna Ludów?"

www.odfoundation.eu

Fundacja
Otwarty Dialog
3 Maja St. 18/4
20-078, Lublin
tel. +48 507 739 025

kz.insider@odfoundation.eu

CZY KAZACHSTAN CZEKA ARABSKA „WIOSNA LUDÓW”?

16 grudnia 2011r., w dniu obchodów 20-lecia niepodległości Republiki Kazachstanu, doszło do masowych starć pomiędzy protestującymi naftowcami a oddziałami struktur siłowych w mieście Żanaozen (Zachodni Kazachstan). Dwa tygodnie po tych wydarzeniach, światowa społeczność wciąż nie posiada pełnego obrazu tego, co naprawdę się stało i nie wie, w jaki sposób można interpretować te zjawiska w szerszym kontekście procesów społecznych i politycznych w Kazachstanie.

A pytań pojawia się więcej, niż odpowiedzi dostępnych w skąpych relacjach agencji informacyjnych. Jaka jest prawdziwa skala destabilizacji w Zachodnim Kazachstanie? Czy te wydarzenia mogą doprowadzić do początku arabskiej „Wiosny Ludów” w tym kluczowym kraju Azji Środkowej? Jakie czynniki przyczyniają się do napięć społeczno-politycznych w kraju? Jaka jest rola i pozycja sił zewnętrznych i graczy globalnych? O tym przeczytają Państwo w naszym materiale..

Tragedia w Żanaozen

Około godz. 10:30 czasu lokalnego, 16 grudnia, organy porządkowe użyły broni wojskowej i trujący gaz przeciwko naftowcom, którzy strajkowali już 7 miesiąc w centrum miasta oraz przeciwko mieszkańcom Żanaozen, którzy zgromadzili się na obchody Dnia Niepodległości [1].

Dane dotyczące liczby osób rannych i zabitych dostarczonych przez władze i mieszkańców Żanaozen różnią się znacząco: według oficjalnych źródeł raportów 16 osób zginęło, a około 100 zostało rannych, zaś zgodnie z oświadczeniami mieszkańców Żanaozen i strajkujących robotników naftowych ponad 70 osób zginęło, a co najmniej 500 rannych (w tym także zaginęło bez śladu).

Ta różnica w liczbach wynika z całkowitej izolacji informacyjnej miasta Żanaozen od 16 grudnia do tej pory. Według kazachstańskich organizacji praw człowieka oraz niezależnych mediów, miasto jest pozbawione kontaktu za pomocą sieci komórkowej, stacjonarne telefony działają, ale z dużymi zakłóceniami, dostęp do internetu jest zablokowany. Ponadto, Kazachstan zablokował

dostęp do portali społecznościowych, takich jak Twitter, YouTube i "Republika", dzięki którym zostały szybko rozpowszechnione wiadomości i filmy wideo z miejsca zdarzenia. Liczne próby przedostania się do Żanaozen podejmowane przez dziennikarzy i działaczy praw człowieka, jak również niezależnych ekspertów zostały brutalnie stłumione przez wojsko, które jest rozstawione wzdłuż granic i na terenie miasta.

Tak więc, kazachstański blogger Muratbek Tungishbaev został pobity w miejscowości Shepte po tym, jak przeprowadził tam spotkania z naocznymi świadkami wydarzeń z 16 grudnia. Pod groźbą użycia broni palnej odebrano mu i zniszczono legitymację prasową, materiały audio i wideo zostały całkowicie zniszczone, a sprzęt został skonfiskowany. Zdarzały się przypadki aresztowań zagranicznych przedstawicieli mediów: 18 grudnia, w Żanaozen aresztowano specjalnego korespondenta "Lenta.Ru", Ilja Azara oraz reportera i fotografa "Kommiersanta", Włodzimierza Sołowjowa i Wasilija Shaposhnikova [3].

Specjalny korespondent rosyjskiego wydania "Nowej Gazety", Kostyuchenko Elena, stwierdziła w swoim reportażu z miejsca wydarzeń w Żanaozen: *Obecnie szpital i kostnica w Żanaozen są bardziej chronione, niż oddział Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Ludzie, którzy odwozili ciała z placu do kostnicy opowiadają, że o godz. 9:00 rano 17 grudnia w kostnicy i w sąsiednim pomieszczeniu znajdowały się 64 ciała, w tym ciała dwóch dzieci.*

Jest również świadectwo chirurga-reanimatologa, który powiedział, że 23 osoby umarły podczas próby ich ratowania. Następnego dnia liczba osób rannych w szpitalu Żanaozen była bliska 400, część rannych niezwłocznie była przewożona do Aktau. Władze nie wydają ciał rodzinom, nie wolno odwiedzać rannych w szpitalu. W mieście znajduje się kilka tysięcy pracowników policji z sąsiednich obwodów, został ogłoszony stan wyjątkowy [4].

Według wiarygodnych źródeł Fundacji „Otwarty Dialog” wiadomo, że ciała ofiar, także tych, którzy zginęli w wyniku okrutnych tortur na policji, są wydawane dopiero po podpisaniu przez krewnych oświadczenia, że ich bliscy zmarli z przyczyn naturalnych. Pracownicy policji nieraz dopuszczali się grabieży i okrutnego znęcania się nad lokalnymi mieszkańcami, zwłaszcza młodymi ludźmi, według relacji naocznych świadków dochodziło do absurdalnych sytuacji, kiedy policjanci przewencji skonfiskowali odzież i skórzane rękawice dziecku.

Od 17 grudnia, prezydent Nursułtan Nazarbajew ogłosił w regionie stan wyjątkowy, który potrwa do 05 stycznia 2012r. Tego samego dnia, szef dyplomacji Unii Europejskiej, Catherine Ashton, złożyła następujące oświadczenie: "Wysoki przedstawiciel UE ma nadzieję, że władze Republiki Kazachstanu niezwłocznie przeprowadzą dochodzenie w sprawie wydarzeń oraz, że w drodze dialogu społecznego zostanie znalezione pokojowe rozwiązanie problemów strajkujących naftowców". A już 19 grudnia, agencja ratingowa Standard & Poor's poinformowała, że wcześniej zatwierdzony rating kredytowy na poziomie BBB + będzie zweryfikowany, jeśli sytuacja nadal będzie się pogarszać [5] (więcej informacji na temat reakcji UE we wstępie).

Według naszych źródeł, 17 grudnia, pracownicy «Buzachi Operating Ltd.» wstrzymali produkcję na znak solidarności z naftowcami i protestu przeciwko rozlewowi krwi w Żanaozen (TOO «Buzachi Operating Ltd.», złoże Severnyje Buzachi, właściciele: rosyjska spółka naftowa "LUKOIL" 25% [6], Chinese National Petroleum Corporation (CNPC) 50%, Mittal Investments 25%). Podobna sytuacja jest w mieście Fort-Szewczenko, w Konsorcjum Agip KCO Contractor (zatrudniającym około 2.800 osób [8]).

W Aktau, w dniu 17 grudnia co najmniej 2000 pracowników OAO "Karazhanbasmunai" (chińskaChiny stan inwestycji firmy CITIC Group oraz firmy kazachskiej ropy, Exploration Production SA "KazMunayGas") dołączyło do akcji protestacyjnej. Protestujący wyrazili solidarność z pogrążonymi w żałobie rodzinami w Żanaozen i wstrzymali produkcję.

Wstrzymane zostało wydobywanie ze złóż AO "MangistauMunaiGas" [9], których właścicielami są kazachstański koncern naftowy, AO Razvedka Dobycha "KazMunayGas" (50%) i chiński koncern naftowy CNPC (50%):

- Przedsiębiorstwo wydobywania ropy i gazu Kalamkasmunaygaz (Kalamkas, liczba pracowników 4000);
- Przedsiębiorstwo wydobywania ropy i gazu Zhetybaymunaygaz (złóża Zhetybai, liczba pracowników 3000);
- Przedsiębiorstwo wydobywania ropy i gazu Ozenmunaygaz (liczba pracowników 8500).

W miejscowości Shetpe ludzie zdemontowali tory kolejowe, zatrzymując pięć pociągów. Policja otworzyła ogień, oficjalnie - jedna osoba zginęła. Grupa prawników, którzy wyjechali z Aktau, aby pomóc zatrzymanym w Żanaozen, nie została wpuszczona do miasta [10].

Wydarzenia te stanowią największy i najbardziej dramatyczny konflikt pomiędzy rządem i niektórymi grupami społecznymi w całej historii niepodległości kraju. Ale co równie ważne, przywróciły one pamięć o wydarzeniach z końca 2010 - początku 2011 roku w Afryce Północnej i na Bliskim Wschodzie.

Jak wiadomo, w tym okresie rozpoczęła się fala re-

wolucyjnych demonstracji i protestów w świecie arabskim, które później zostały nazwane arabską "Wiosną Ludów". Wynikiem arabskiej „Wiosny Ludów” były rewolucje w Tunezji i Egipcie, wojna domowa i zamach na Muammara Kadhafi’ego z Libii, wzrost napięć społecznych i politycznych w Maroku, Bahrajnie, Syrii, oraz w kilku innych krajach. W wielu przypadkach eskalacja konfliktu nastąpiła po bezprecedensowych aktach agresji struktur siłowych władzy wobec ludności cywilnej (złe traktowanie ludności cywilnej, rozpędzenie/strzelania na masowych demonstracjach).

W tym kontekście, jak również w kontekście dyskusji na temat wpływu arabskiej „Wiosny Ludów” na procesy społeczno-polityczne w innych regionach [11], interesuje nas prawdopodobieństwo powtórzenia się podobnego scenariusza w Kazachstanie, co stanowiłoby zagrożenie dla stabilności w regionie i wpłynęłoby na wzrost ryzyka politycznego państwa. Aby odpowiedzieć na to pytanie, przeprowadzimy analizę porównawczą sprawczych sił rewolucyjnych wydarzeń w świecie arabskim oraz obecnej sytuacji w Kazachstanie, a także podejmiemy próbę określenia potencjału wpływu na te procesy i charakteru czynników zewnętrznych.

Podstawa protestu

Jak pokazują ostatnie wydarzenia na Bliskim Wschodzie i w Afryce Północnej, czynniki, które towarzyszą rozwojowi protestu, to: wysokie bezrobocie i nierówności społeczno-ekonomiczne, niestabilność gospodarcza, brak perspektyw i mobilności społecznej dla młodych ludzi, dyskryminacja ze względów religijnych, nacjonalistycznych lub społecznych, wysoki poziom korupcji i autory-

www.centralasiaonline.com

tarny styl rządzenia. Na uwagę zasługuje również fakt, że te cechy powinny być brane pod uwagę nie tylko na skalę danego państwa, ale także na skalę całego regionu (w tym przypadku - Azji Środkowej).

Stabilność gospodarcza, która opiera się na wyzysku bogactwa surowców naturalnych Kazachstanu (w szczególności, węglowodorów), przez długi okres pozwalała temu krajowi unikać ostrych napięć społecznych. Wpływ mniej korzystnych warunków gospodarczych w państwach sąsiadujących - Uzbekistanie, Tadżykistanie i Kirgistanie były zasadniczo zneutralizowane poprzez umożliwienie migracji z tych krajów (głównie - do Rosji) [12]. Fakty te dały podstawy niektórym ekspertom, by sądzić, że ryzyko rewolucji w Kazachstanie i Azji Środkowej według scenariusza arabskiej „Wiosny Ludów” jest znikome [13].

Jednak wydarzenia z 2011 roku podają w wątpliwość adekwatność obecnych warunków do zagwarantowania stabilności społecznej. Wspierane przez inne organizacje zawodowe [14], protesty naftowców w Kazachstanie [15] które rozpoczęły się w maju tego roku i które doprowadziły do tragedii w Żanaozen sugerują, że w obecnej formie podziału bogactwa ze sprzedaży zasobów naturalnych, jak również warunki pracy są nie do przyjęcia dla pracowników. Dodatkowe problemy powstają w wyniku braku wielostronnego formatu rozstrzygnięcia sporów w zakresie stosunku pracy, co tylko pogarsza sytuację.

Równie ważnym trendem jest nasilenie konfliktów na gruncie nacjonalistycznym, w kluczowych regionach gospodarczych Federacji Rosyjskiej (wystarczy przypomnieć sobie wydarzenia na Placu Maneżowym w Moskwie [16]). Dalsze zaostrzenie wrogości międzynarodowych w Rosji, która jest czynnikiem ograniczającym atrakcyjność ewentualnej migracji do tego kraju dla imigrantów z krajów Azji Środkowej, może znacząco wpłynąć nie tylko na wskaźnik jakości życia dla wielu ludzi w tych krajach, ale także na sytuację społeczno-polityczną w regionie.

Niestety, kwestia konfliktów na gruncie narodowościowym i religijnym staje się coraz ważniejsza również dla samego Kazachstanu. Przyjęcie nowej ustawy o religii, która znacznie ogranicza (i w wielu przypadkach wyraźnie zabra-

nia) działalność zarówno tradycyjnych, jak i nietradycyjnych ruchów religijnych w Kazachstanie, jest jednym z głównych powodów serii zamachów terrorystycznych w 2011 r. oraz rosnącej popularności radykalnych islamistów[17].

Dodatkowe ryzyko konfliktu pracowników naftowych i ograniczenia wolności religijnej w Kazachstanie, z punktu widzenia wewnętrznych sprzeczności, leży w regionalnej różnorodności populacji. Wiadomo, że ludność etniczna Kazachstanu (a także tych, którzy praktykują islam) dominuje w zachodniej i południowej części Kazachstanu, gdzie obserwuje się najbardziej wzmożoną aktywność protestacyjną. W tym samym czasie, północna i północno-wschodnia część kraju, które są zdominowane przez mniejszość rosyjską (ok. 30% ludności) przejawiały spokój, czasami zaś wykazały obojętność wobec problemów w innych regionach [18].

Równie ważnym czynnikiem, który stwarza warunki niezbędne do pojawienia się sytuacji potencjalnie rewolucyjnej jest rodzaj ustroju politycznego i mechanizmów podejmowania decyzji w kraju. Władza polityczna i gospodarcza jest skoncentrowana w rękach kilku grup elity, które boją się pojawienia się kontr-elity, silnie ograniczając działalność struktur społeczeństwa obywatelskiego, a także alternatywnych partii politycznych i niezależnych mediów. W świetle tych okoliczności, w Kazachstanie brak jest mechanizmów kanalizowania niezadowolonego społecznego w formie publicznej dyskusji. Zamiast tego, sytuacja jest przemilczana do czasu, kiedy dojdzie do stanu krytycznego (jak w przypadku protestów pracowników naftowych).

Siły napędowe protestu

O ile w poprzednim rozdziale mówiliśmy o istnieniu przesłanek do protestu oraz nastrojów i procesów rewolucyjnych, o tyle nie mniej ważną jest kwestia sił napędowych protestu, który można prosto sformułować jako odpowiedź na pytanie: "Dla kogo to może być korzystne?"

W wielu przypadkach arabskiej „Wiosny Ludów” istniała konkurencja między silnymi graczami wewnątrz kraju (prezydentem i armią w Egipcie, plemiennymi klanami w Libii), jak również koniunktura zewnętrzna sprzyjająca zmianom w regionie oraz poparcie dla rewolucji ze strony Zachodu. Rozważmy stosunek sił wewnętrznych i zewnętrznych, które można zaobserwować w Republice Kazachstanu.

Zacznijmy od czynników zewnętrznych. Kazachstan zdołał osiągnąć równowagę między interesami głównych graczy w regionie - USA, Rosją i Chinami. Wszystkie trzy strony są dość równomiernie dopuszczone do udziału w procesach gospodarczych kraju, w szczególności - do wydobycia złóż naturalnych.

Ponadto Kazachstan odgrywa rolę w projektach strategicznych każdego z ośrodków wpływów, ale nadal jest mniej więcej niezależny. Na przykład, w wyniku realizacji projektu rurociągu "Turkmenistan-Chiny", który został przełożony przez Uzbekistan i Kazachstan, Chinom udało się wyeliminować monopol Rosji na transport gazu w Azji Środkowej. Jednocześnie w czerwcu 2011 roku, syn prezydenta i już byłego (od 22 grudnia 2011 roku) szefa największego holdingu państwowego „Samruk Kazyna”, Timur Kulibajew [19] dołączył do rady nadzorczej rosyjskiego monopolisty gazowego "Gazpromu" [20].

Z drugiej strony, współpraca ze Stanami Zjednoczonymi pozwala Kazachstanowi zrównoważyć wpływy Rosji i Chin, choć to właśnie działania USA mogą stać się głównym źródłem niestabilności w najbliższej przyszłości. Jak stało się wiadomym latem zeszłego roku, administracja Obamy podjęła decyzję o wycofaniu wojsk z Afganistanu [21], co znacznie zaburza równowagę sił w całej Azji Środkowej. Trudno uwierzyć, by w świetle kryzysu grożącego energii i globalnej konkurencji między

USA a Chinami na surowce energetyczne (i to jest jedną z wersji przyczyn arabskiej „Wiosny Ludów”), te państwa po prostu opuszczają tak ważny region, bogaty w złoża węglowodorów. Ale też nie jest jeszcze jasne, jaki będzie nowy format obecności USA w Azji Centralnej (a także, jaki poziom stabilności/niestabilności w Kazachstanie).

Jednak ani Chiny (jako jeden z głównych inwestorów w przemyśle naftowym i gazowym w Kazachstanie), ani Stany Zjednoczone (które poszukują stabilnych krajów-platform, a także nowego formatu obecności w Azji Centralnej po wycofaniu się z Afganistanu), ani też Rosja (z którą Kazachstan tworzy wspólną przestrzeń celną i gospodarczą) nie powinny być zainteresowane destabilizacją sytuacji. W takim przypadku, spróbujmy określić potencjalny wpływ i możliwe interesów różnych grup elity w Kazachstanie.

Siły wewnętrzne

Wydarzenia z dnia 16 grudnia w Żanaozen stała się uosobieniem owej fali niestabilności, która zalała Kazachstan w 2011 roku - począwszy od protestów naftowców, a skończywszy na serii zamachów terrorystycznych w Aktobe, Astanie, Atyrau i Tarazie. Jest rzeczą całkiem oczywistą, że u podstaw tych wydarzeń leżą oczywiste błędy władz centralnych i lokalnych w kwestiach polityki humanitarnej i religijnej, w ich podejściu do rozwiązania sporów pracowniczych pomiędzy naftowcami na zachodzie Kazachstanu a ich pracodawcami.

Jednocześnie, pogorszenie sytuacji mogło i może być wykorzystane do promowania wewnętrznej konkurencji pomiędzy przedstawicielami różnych grup elit. Teraz stabilność zależy od jednej osoby - prezydenta Nursułtana Nazarbajewa. Ale ze względu na jego wiek i stan zdrowia [22], wzrasta niepewność i konkurencja w kręgach elitarnych

Na przykład, coraz więcej argumentów zdobywa sobie wersja, że Nazarbajew zamierza zastąpić szefa jego administracji Aslan Musina Krymbekiem Kuserbayevem, gubernatorem regionu Mangistau (gdzie doszło do tragicznych wydarzeń) natychmiast po wyborach parlamentarnych. Według tej wersji, właśnie przy pomocy sił, które są bliskie administracji prezydenta, została zorganizowana początkowa prowokacja w Żanaozen, która

doprowadziła do starć z policją, a ostatecznie, do rozlewu krwi [23].

Tak czy inaczej, autorytarny system rządów nie sprawdza się, kiedy jest zagrożone życie lub zdrowie centralnej postaci tego systemu. Im bardziej widoczne są pęknięcia w jego bezpośrednim otoczeniu, tym wyższe jest ryzyko wykorzystania niepokojów społecznych do przejęcia władzy i stref wpływów.

Technologia i rewolucja

Powszechnie wiadomo, jak ważną rolę odegrały portale społecznościowe Twitter i Facebook w mobilizacji mieszkańców krajów arabskich [24]. Równie ważną funkcję pełniła katarska stacja telewizyjnej, "Al Jazeera"[25].

Dlatego też, analizując potencjał realizacji scenariusza arabskiej „Wiosny Ludów” w Kazachstanie, należy docenić istnienie wielu „technicznych” warunków rozwoju nastrojów protestacyjnych w kraju. Przede wszystkim jest to poziom popularności Internetu i warunków dla rozwoju mediów alternatywnych w stosunku do mediów państwowych.

Jeśli chodzi o sieć internetową, obserwujemy pozytywną dynamikę pod względem ilości i negatywną pod względem jakości. O ile w 2008 roku zaledwie 14% mieszkańców Kazachstanu korzystało z Internetu [26], w 2011 roku liczba ta osiągnęła 41% [27]. Jednocześnie, w ostatnich latach, pod pretekstem walki z terroryzmem i ekstremizmem zostały zakazane setki stron internetowych. Głośnym incydentem była decyzja sądu o zakazie dostępu do popularnego blogu sieci LiveJournal [28], co daje powody do mówienia o

stosowaniu przez rząd cenzury w przestrzeni internetowej.

Sytuacja z tradycyjnymi środkami masowego przekazu nie różni się istotnie pod względem jakości. Pomimo, że oficjalnie cenzura w Kazachstanie została zniesiona w roku 1990, eksperci wskazują na problemy z rejestracją państwową opozycyjnych mediów, a także na stworzenie przeszkód organizacyjnych i ekonomicznych (reklamodawcy odmawiają zamieszczania swoich materiałów w tych mediach, drukarnie nie drukują gazet opozycyjnych [29]. W niektórych przypadkach dochodzi do zagrożenia życia i zdrowia dziennikarzy. Jednym z najświeższych przykładów jest napaść nieznanymi sprawcami na dziennikarzy "Stan.kz" w październiku tego roku [30].

Jak widać, z technologicznego punktu widzenia sytuacja w Kazachstanie i całej Azji Środkowej nadal nie sprzyja samoorganizacji społeczeństwa lub wsparciu informacyjnemu ruchów protestacyjnych. Jednocześnie, poziom zaufania społecznego do mediów jest bardzo niski [31]. Daje to impuls do plotek, które celowo lub przypadkowo, mogą być użyte jako narzędzia do destabilizacji sytuacji.

Wybory a niestabilność

Prezydent Nursułtan Nazarbajew wyznaczył przedterminowe wybory członków niższej izby kazachstańskiego Parlamentu i władz lokalnych na dzień 15 stycznia 2012. Doświadczenie innych krajów post-radzieckich: Gruzji, Ukrainy, Kirgistanu i Białorusi pokazuje, że w okresie wyborów, polityczne sprzeczności mogą się radykalnie pogorszyć. Dlatego należy koniecznie wziąć pod uwagę kontekst i powody przeprowadzenia wyborów z punktu widzenia zagrożeń dla równowagi politycznej i społecznej w kraju.

Ostatnie wybory do Mażylis (niższej izby parlamentu) odbyły się w 2007 roku. Na tych wyborach prezydencka partia „Nur Otan” zdobyła 88,05% głosów, co pozwoliło im stworzyć bezwzględną większość (żadna inna partia nie przekroczyła 7-procentowego progu wyborczego). W tym samym czasie, w czasie pracy nowych członków Mażylis, zostały wprowadzone poprawki do Konstytucji Republiki Kazachstanu, zgodnie z którymi, organ ten musi składać się co najmniej z dwóch partii politycznych – drugą siłą, która wejdzie do Parlamentu, będzie nawet partia, której nie udało się osiągnąć wymaganych 7% głosów.

To właśnie chęć wprowadzenia zgodności z tym standardem stała się, według oficjalnej wersji, głównym powodem rozwiązania Mażylisu (choć zwykłe wybory miały się odbyć w sierpniu 2012 r.). Jako dodatkowy argument przywołuje się chęć uniknięcia nałożenia się kampanii wyborczej na drugą falę kryzysu gospodarczego.

Stanowisko to, chociaż wydaje się racjonalne, nadal nie ujawnia wszystkiego. Według innej wersji [32], Nazarbajew jest nieufny wobec części swojego zespołu i zdecydował się wprowadzić przetasowania kadrowe w celu wzmocnienia swojej pozycji. Tym bardziej, że wybory, które przeprowadzone będą natychmiast po Bożym Narodzeniu, Nowego Roku, tj. w styczniu, są okazją, by zrobić to po cichu, bez zwracania zbytnej uwagi Zachodu na prowadzoną kampanię wyborczą. USA, UE, ONZ i OBWE jednogłośnie wyraziły głębokie zaniepokojenie użyciem przemocy w Zachodnim Kazachstanie. Już 21 grudnia 47 europosłów napisało list otwarty do Prezydenta Kazachstanu, w którym potępiło działania władz Kazachstanu w kwestii uregulowania sporu pracowniczego naftowców i użycie siły w stłumieniu demonstracji w dniu 16 grudnia [33]. A to jest sygnał, który mówi o stworzeniu warunków do znacznego pogorszenia się politycznego i gospodarczego wizerunku Kazachstanu na arenie międzynarodowej.

Wnioski

Tak więc, czy Kazachstan czeka arabska „Wiosna Ludów”? Pod względem formy – nie, pod względem znaczenia wydarzeń – jest to bardzo prawdopodobne.

Sądząc po aspektach obecnej sytuacji, które omówiliśmy, istnieje wiele różnic między Kazach-

stanem a Bliskim Wschodem, dlatego nie byłoby całkiem poprawne wskazanie bezpośredniej analogii do arabskiej "Wiosny Ludów".

Jednocześnie, poziom napięć społecznych, jak również konflikty w elitarnych kręgach Kazachstanu są coraz większe. W pewnym stopniu, sytuacja w Kazachstanie jest podobna do ostatnich lat przed upadkiem Związku Radzieckiego. W tym czasie partia rządząca zaczęła tracić wpływy, a państwo coraz bardziej cierpiało z powodu nieustannych konfliktów społecznych, gospodarczych i etnicznych. W tym samym czasie, próby jeszcze silniejszego

'dokręcenia śruby i utrzymania siłą załamującego się systemu podejmowane przez niektóre grupy elitarne nie przyniosły oczekiwanych rezultatów, a tylko przyspieszyły proces jego rozpadu.

Teraz niestabilności w Kazachstanie jest niemożliwe ze względu na brak odpowiednich warunków zewnętrznych, a także ze względu na słabość krajowych grup kontr-elity. Ale pytania dotyczące tego, ile jeszcze zdoła wytrzymać obecny system rządzenia i czy nie zmienią się żądania z zewnątrz - pozostają bez odpowiedzi.

Źródła:

1. http://www.youtube.com/watch?v=m2H4Z7K_fMI&feature=related – film amatorski wykonany telefonem komórkowym mieszkanki Żanaozen, na którym widać, że wojsko nie jest zagrożone ze strony ludności i naftowców. <http://www.youtube.com/watch?v=8gy9-ZBx8C4&feature=related> – materiał wideo nałożony na mapę miasta pokazuje, jak przeprowadzany był ostrzał cywilów w Żanaozen.
2. Na stacji Shetpe pobity został bloger Murat Tungishbaev. Radio Azattyk / <http://rus.azattyq.org/archive/news/20111218/360/360.html?id=24425730>
3. W Żanaozen zatrzymani dziennikarze „Kommiersanta” i Lenta.ru. Rosbalt / <http://www.rosbalt.ru/exussr/2011/12/18/925753.html>
4. Żanaozen — rzeka ropy. Nowaja Gazeta / <http://www.novayagazeta.ru/society/50247.html>
5. Kazakhstan Oil-Halt Threat Similar to Libya for JBC Energy. Bloomberg / <http://www.bloomberg.com/news/2011-12-21/kazakhstan-oil-halt-threat-similar-to-libya-for-jbc-global-risk.html>
6. Opis złoża Severnyje Buzachi na stronie www spółki „Lukoil” / <http://www.lukoil-overseas.ru/projects/kazakhstan/64.php>
7. Agip KCO acts as an agent for the operator of the North Caspian Sea Production Sharing Agreement of 1997, North Caspian Operating Company, NCOC. NCOC itself acts on behalf of co-venture partners comprising state oil company KMG, Eni, Shell, ExxonMobil and Total along with ConocoPhillips and INPEX, who hold smaller equity stakes / <http://www.ncoc.kz/en/default.aspx>
8. Memorandum informacyjne grupy «Kaspijskaja energia» / www.st.finam.ru/ipo/memorandum%5C3389_memorandum.pdf
9. Strona internetowa Spółki Akcyjnej «MangistauMunaiGas» / <http://www.mmg.kz/page.php>
10. Żanaozen — rzeka ropy. Nowaja Gazeta / <http://www.novayagazeta.ru/society/50247.html>
11. What does the Arab spring means for Russia, Central Asia, and the Caucasus? Center for Strategic and International Studies / http://csis.org/files/publication/110912_Zikibayeva_ArabSpring_Web.pdf
12. Hearing: Central Asia and the Arab Spring: Growing Pressure for Human Rights? Commission on Security and Cooperation in Europe (U.S. Helsinki Commission) / http://csce.gov/index.cfm?FuseAction=ContentRecords.ViewTranscript&ContentRecord_id=494&ContentType=H,B&ContentRecordType=H&CFID=53180090&CFTOKEN=60667848
13. What does the Arab spring means for Russia, Central Asia, and the Caucasus? Center for Strategic and International Studies / http://csis.org/files/publication/110912_Zikibayeva_ArabSpring_Web.pdf
14. The Kazakhstan insider, Vol. 1. Open Dialog Foundation / http://odfoundation.eu/en/insider/377/the_kazakhstan_insider_bulletin_vol_1
15. In Kazakhstan, miners supported the striking oil workers. Korrespondent / <http://korrespondent.net/world/1289587-v-kazahstane-bastuyushchih-neftyanikov-podderzhali-shahtery>
16. Pogrom na Placu Maneżowym / <http://lenta.ru/story/manezhnaya/>

17. *The Kazakhstan insider, Vol. 2. Open Dialog Foundation* / http://odfoundation.eu/en/insider/411/the_kazakhstan_insider_bulletin_vol_2
18. *Clashes in Kazakhstan: Inspired by the Arab Spring?* / <http://www.strategic-culture.org/news/2011/12/18/clashes-in-kazakhstan-inspired-by-the-arab-spring.html>
19. *Timur Kulibaev is being fired* / http://rus.ozodi.org/content/timur_kulibaev_quit/24431116.html
20. *Kulibaev wszedł w skład rady nadzorczej «Gazpromu».* *Wiadomości-Kazachstan* / <http://www.newskaz.ru/economy/20110630/1646936.html>
21. *USA wychodzą z Afganistanu.* *Interfaks* / <http://www.interfax.ru/politics/txt.asp?id=195990>
22. *Kazakhstan's President Nazarbayev Reportedly in German Hospital.* *Open Society Institute* / <http://www.eurasianet.org/node/63913>
23. *Akordy na ostatniej linii.* *Muhamedzhan ADILOV* / <http://www.respublika-kz.info/news/politics/19513/>
24. *Arabska „Wiosna Ludów” = pierwsza rewolucja Facebook’a?* *NATO Review* / http://www.nato.int/docu/review/2011/Social_Media_s/Arab_Spring/RU/index.htm
25. *Hearing: Central Asia and the Arab Spring: Growing Pressure for Human Rights? Commission on Security and Cooperation in Europe (U.S. Helsinki Commission)* / http://csce.gov/index.cfm?FuseAction=ContentRecords.ViewTranscript&ContentRecord_id=494&ContentType=H,B&ContentRecordType=H&CFID=53180090&CFTOKEN=60667848
26. *Idem.*
27. *Liczba użytkowników internetu w Kazachstanie osiągnęła 43 mln osób, podwajając się w ciągu roku.* *Wiadomości-Kazachstan* / <http://www.newskaz.ru/society/20110110/1037337.html>
28. *W Kazachstanie zakazali LiveJournal.* *Radio Sloboda* / <http://www.svobodanews.ru/content/article/24302368.html>
29. *Cenzurę władzy w Kazachstanie zastąpiła groźba pozbawienia wolności, mówią eksperci.* *Azattyk radio* / http://rus.azattyq.org/content/censorship_kazakhstan_law/2119429.html
30. *Mangistau: killerzy strzelają jawnie* / <http://www.guljan.org/news/pablicity/2011/October/789>
31. *Ekstremizm, Terroryzm i Media w Azji Środkowej.* *International media support* / <http://www.i-m-s.dk/files/publications/1354%20CentralAsia%20RU.web.pdf>
32. *Nazarbaev traci zaufanie do otoczenia.* *Tatiana GARKAWAJA* / <http://www.respublika-kz.info/news/politics/19538/>
33. *Open letter to President of the Republic of Kazakhstan, Nursultan Nazarbaev from Members of European Parliament, 21 December 2011* / <http://www.guengl.eu/upload//Mep%20letter%20to%20Kazakhstan%20president%20re%20Zhanaozen211211.pdf>